

ON WHAT DAYS DO WE RECITE בריך שמייה

It is the practice of Ashkenazim to recite בריך שמייה on every occasion on which the ארון קודש is opened and before the תורה is removed. Sephardim do not recite בריך שמייה before התורה on Mondays and Thursdays but do so on שבת and on יום טובים. The שולחן ערוך fails to include the requirement to recite בריך שמייה in either his discussion of הוצאת התורה on weekday or on שבת.

שולחן ערוך אורח חיים סימן קלד' סעיף ב'—מראה פני כתיבת ס"ת לעם העומדים לימינו ולשמאלו, ומחזירו לפניו ולאחריו, שמצוה על כל אנשים ונשים לראות הכתב ולכרוע, ולומר: וזאת התורה וכו' תורת ה' תמימה וכו'. דגה: ונהגו לעשות כן אחר שקראו בתורה, אבל כשמוציאים אותו אומר הש"צ גדלו והקהל אומרים רוממו כו' אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים וכו'; וי"א לומר על הכל יתגדל (מ"ס פי"ג וטור ומהרי"ל) וכן נוהגים ביו"ט ובשבת; ויש להחזיק התורה בימין (מהרי"ל), וכשעולה הראשון לקרות אומרים: ברוך שנתן תורה כו'. שולחן ערוך אורח חיים סימן רפב' סעיף א'—מוציאים ס"ת וקורין בו שבעה; ואם רצה להוסיף, מוסיף.

The מגן אברהם adds this comment concerning שבת:

סימן רפב' הקדמה—ביום השבת שחרית בפתחת הארון יאמר בריך שמייה כמו שכתוב בזהר ויקהל.

His comment has been interpreted as his holding that בריך שמייה should only be recited during הוצאת התורה on שבת.

The comment by the מגן אברהם (1637-1683) is significant because he is one of the first to mention the prayer. We do not find that בריך שמייה was recited as part of הוצאת התורה before the era of the אר"י (1534 to 1572). As we have noted, Rabbi Yosef Caro (1488-1575), author of the שולחן ערוך, was a contemporary of the אר"י and lived with him in צפת makes no mention of בריך שמייה and neither does the רמ"א (1525-1572).

There is one other early source for reciting בריך שמייה as part of הוצאת התורה; the writings of Rabbi Chaim Vital, one of the students of the אר"י:

פרי עין חיים—שער קריאת ספר תורה – פרק א: השער הי"ד שער קריאת ספר תורה, ותשלום התפלה ויתחלק לז' פרקים:

בעת פתיחת ההיכל להוציא ס"ת ביום שבת, היה נוהג מורי זלה"ה, לומר בריך שמייה מ"ש בזהר פ' ויקהל דף רי"ו. ובקונטרס אומר ג"כ. גם מורי זלה"ה היה אומר הסדר הכתוב

בזוהר, שצריך לומר בעת הוצאת ס"ת בריך שמייה, ולא הזכיר יום שבת, אלא סתם בריך שמייה דמארי עלמא עד ולשלם וכו'.

How did the practice to recite בריך שמייה as part of הוצאת התורה on Mondays and Thursdays evolve? The following may reflect the attitude that prompted the practice:

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצב' סעיף א'—במנחה (אומרים אשרי ובא לציון ואני תפילתי וגו') (טור) ומוציאין ס"ת וקורין ג' אנשים י' פסוקים מפרשה הבאה. ואפילו חל יום טוב להיות בשבת, קורין בפרשה הבאה ולא בשל יו"ט.

שערי תשובה' סימן רצב ס"ק [א]—שיש לומר בריך שמייה בהוצאת ס"ת ואדרבה אז הוא עיקר זמן האמירה אלא שהאר"י היה אומר אף בשחרית והאומר גם בחול לא הפסיד.

Why was the practice to recite בריך שמייה as part of הוצאת התורה on Mondays and Thursdays not universally accepted? The לבוש may provide the answer:

לבוש—קלד'—סדר והוא רחום—סימן ב'—ומוציאין ספר תורה כמו שיתבאר טעמו בסימן שאחר זה, והחזן אומר גדלו וכו', והקהל אומרים רוממו ואב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים וכו'. ואין אומרים על הכל רק בשבת ויום טוב משום ביטול מלאכה דעם.

The לבוש is pointing out an important rule; that the daily prayer services should not be lengthened so as not to cause ביטול מלאכה. The issue can also be framed as follows: we should not add prayers that duplicate what we have already recited. In the case of בריך שמייה, one can ask: have we not already made the requests contained in בריך שמייה in other parts of our prayer service?

So why did others not consider reciting בריך שמייה to be a ביטול מלאכה? The answer may be that Mondays and Thursdays are עת רצון. Add the fact that בריך שמייה is recited while the ארון is open. The importance given to prayers that are recited when the ארון is open is alluded to by Rabbi Moshe Feinstein, זצ"ל, in the following תשובה:

שו"ת אנרות משה חלק או"ח ה סימן לה ד"ה וכיוון שיותר—ועצם פתיחת הארון ודאי הוא ענין חשוב מצד אמירת השבחים, שבשביל זה הנהיגו זה רבותינו הראשונים זה הרבה מאות שנים, ואולי היה זה מנהג גם בזמן הגאונים, לכן יש לפתוח.

We can therefore surmise that the practice of reciting בריך שמייה on Mondays and Thursdays may have begun even though it caused ביטול מלאכה and even though it duplicated what was said in other parts of the prayer service because it was an opportunity to make the requests contained therein while the ארון קודש was open.

1. Rabbi Mordecai Yoffe was born in 1530 and was a student of R. Moses Isserlis (Rema). He served as a rabbi in Prague, Lublin, Horodna, and Posen and was also a head of the Council of Four Lands. He passed away in 1612.

TRANSLATION OF SOURCES

'שולחן ערוך אורה חיים סימן קלד' סעיף ב' -He shows the letters of the Torah Scroll to the congregants standing to his right and to his left and returns to show it to those in front and behind him. This is done because it is a Mitzvah for men and women to see the letters of the Torah and to bend their heads and to say: V'Zos Ha'Torah etc., Toras Hashem Temima etc. RAMAH: It is customary to raise the Torah Scroll and say those words after completing Kriyas Ha'Torah. When the Torah Scroll is removed from the ark the prayer leader says: Gadlu and the congregation responds with Romimu etc. Av Ha'Rachamim Hu Yirachem Am Amusim etc. There are those who say: Al Ha'Kol Yisgadal which is our practice on Shabbos and Yom Tovim. The prayer leader should hold the Torah Scroll in his right hand and when the first aliya is called, the congregation should respond: Baruch Sh'Nasan Torah, etc.

'שולחן ערוך אורה חיים סימן רפב' סעיף א' -On Shabbos, we take out the Torah Scroll and have seven individuals read from the Torah Scroll; if they wish they can add to that number.

מגן אברהם סימן רפב' הקדמה -On Shabbos in Shacharis during the opening of the ark, he should say: Berich Shamai as it is written in the Zohar for Parsha Va'Yakheil.

פרי עין חיים-שער קריאת ספר תורה - פרק א: השער הי"ד שער קריאת ספר תורה -While opening the ark on Shabbos to remove the Torah Scroll from the ark, my teacher had the practice of reciting the paragraph of Berich Shemai in accordance with what is written in the Zohar for Parsha Va'Yakheil. In his notebook, he wrote the same. My teacher also said that it is necessary to recite the paragraph of Berich Shemai in accordance with what is written in the Zohar for Parsha Va'Yakheil without mentioning Shabbos.

'שולחן ערוך אורה חיים סימן רצב' סעיף א' -During Mincha on Shabbos (we recite Ashrei, Oo'Va L'Tzion znd V'Ani Sefilasi) and take out a Torah Scroll and have three people read ten verses from the following week's parsha. We follow the same procedure when Yom Tov falls on a Shabbos; we read from the next week's parsha and not the reading for Yom Tov.

שערי תשובה סימן רצב ס"ק [א] -One should also recite Berich Shemai during the removal of the Torah Scroll from the ark. In fact, that (Tephilas Mincha on Shabbos) is the most important time to say it. We also recite it during Shabbos Schacharis because that was the practice of the Ari. If one wants to also recite it while removing the Torah Scroll from the ark during the week loses nothing by doing so.

The opening of the Ark is an important part of reciting praises. It is a practice that has been followed by our forefathers for many generations. It may date back as far as the period of the Gaonim. As a result, it is important to open the Ark.

SUPPLEMENT

Are We Allowed to Recite בריך שמי' Even Though It Contains שבת On שבת בריך שמי' Are We Allowed to Recite

שו"ת רב פעלים חלק ב - או"ח סימן מו ד"ה + בנוסח יהא

בנוסח יהא רעוא. שאלה. בנוסח יהא רעוא שאומרים בשלש סעודות בשבת, יש מתחסדים לומר עד ברעותא וחדוה עלינו ועל כל ישראל ותו לא, שחוששינן לומר הסיום עד הסוף, משום דקי"ל אל ישאל אדם צרכיו בשבת, אם האמת אתם בזה, יורינו ושכמ"ה.

תשובה. הן אמת דנוסח יהא רעוא נזכר בשער הכונות לרבינו האר"י ז"ל בסעודת שבת, אך רבינו מהרח"ו ז"ל כתב שנראה לו שאין זה מיוסד מרבינו האר"י ז"ל, ועכ"ז מהרח"ו לא פקפק בו כלום, והגאון חיד"א ז"ל בספרו יוסף אומץ סי' מ"ד כתב על נוסח יהא רעוא, אמנם בסיומא יש מפקפקים ואינם אומרים הסיום רק ברעותא וחדוותא עלינו ועל כל ישראל ותו לא, מטעם אל ישאל אדם צרכיו בשבת, איברא דצריך להתיישב בנוסח בריך שמי' דמארי עלמא שכתוב בזה"ק, דיש בו שאלת צרכיו, וכבר נודע דאין לאומרו אלא בשבת, ויש לחלק קצת עכ"ל, ועיין להרב הגו' במחבר"ר סימן רס"ב, מ"ש על נוסח בקשת רבון העולמים וכו', דאין לאומרו משום אל ישאל צרכיו בשבת ע"ש, ועיין להרב זכ"ל ח"ג בענין זה באורך, והחילוק שהביא מהרב ב"ד נראה דוחק, ומה שחלק בין יחיד לעבור לא מסתבר בענין זה.

ומה שנראה לחלק בס"ד הוא, דכל נוסח תפלה ובקשה הנתקן לכל אדם, וגם נתקן לכל שבת ושבת בקשת קבע, ה"ו נעשה כטופס תפלה הקבועה מאנשי כנה"ג = כנסת הגדולה = לענין דין שאלת צרכיו, דאין לחוש בזה, ומה שאסרו בשאלת צרכיו היינו היכא דכל אחד יסדר לו שאלה ובקשה הצריכה לעצמו ולבני ביתו, לפי העת ולפי הזמן, אשר תתאוה נפשו, כדרך שהוא עושה בימי החול, וזה הוא דאסור, ובקשת רבון העולמים שהביא במחבר"ר ז"ל, אע"ג דהיא מתוקנת לכל אדם וקבועה בשבת, עכ"ז פקפקו בה משום שיש בה גמגומי דברים, ולא נתברר לנו שנוסח זה נתייסד מגדולי ישראל, ולכן פקפקו בו דלית דין הנוסח בר סמכא, והנוסח של יהא רעוא אע"ג דכתב מהרח"ו שלא תיקנו רבינו האר"י ז"ל, מ"מ בעיקר הנוסח לא פקפק כלום, וכ"ע מודו דגברא רבא תיקנו, והוא אמת ויציב, ועיין בס' הכונות מ"ש כונות במלת טלא ע"ש. ונראה ברור כי הגאון חיד"א לא ס"ל כאותם המפקפקין בנוסח יהא רעוא משום ש"ץ = שאילת צרכיו = בשבת, יען כי הוא תיקן בקשות להקפות שמיני עצרת וש"ת = ושמחת תורה =, ויש בזה שאלת צרכיו הרבה, וכן תיקן תפלה לסדר

תשליך שיש בה ש"ץ, וידוע דבענין ש"ץ אין חילוק בין שבת ליו"ט, אלא ודאי דס"ל כחילוק שכתבתי, דכל שהוא נתקן לכל אדם, ואומרים אותו בתורת חיוב, והוא דבר קבוע בחיוב לית לן בה.

ושו"ר בספר תורה לשמה שנשאל בזה, והביא דברי הרב מהר"ש יפה ז"ל, שכתב דלא אסרו אלא לקבוע דבר מהודש שאינו רגיל לקבוע, וכל הטעם משום ענג שבת, שלא יביא דאגה בלבנו, וכך העלה שם בתשובה ע"ש, על כן לענין הלכה נ"ל בס"ד שיש לומר גם הסיוס של יהא רעוא בלי שום פקפוק, כי זה דבר המתוקן לכל אדם, וקבוע ותמידי לכל שבת, והרי זה ידמה לתפלה הנהוגה, והשי"ת יאיר עינינו בתורתו אכי"ר.

תורה לשמה סימן קג ד"ה השואל צרכיו

השואל צרכיו בשבת אם נקרא עבריינן. שאלה מ"ש הז"ל שאסור לאדם לשאול צרכיו בשבת אם אחד עבר ושאל נקרא עבריינן. גם רצינו לדעת היכן כתוב דין זה בגמרא. יורינו המורה לצדקה ושכמ"ה.

תשובה דבר זה אינו כתוב בתלמוד בבלי אלא הוא בתלמוד ירושלמי בשבת פרק ט"ו דאלו קשרים דהכי איתא התם תניא אסור לתבוע צרכיו בשבת רבי זעירא שאל לר"ה בר בא מהו מימר רעיני פרנסינו א"ל טופס ברכות כך הם ע"ש ופירש מהר"ש יפה ז"ל ב"מ טעם האיסור הוא מפני שיש בזה טרדת הלב ודאגה ומכלל עונג שבת שיחשוב כאילו כל מלאכתו עשויה ואין לו שום צרה ויגון כמו שמטעם זה אסר הרב יונה ההרהור בעסקיו וכו' ולא אסרו אלא לתבוע דבר מהודש שאינו רגיל לתבוע ומה שאין אנהנו מתפללין כל י"ח בשבת הא אמרינן בברכות בפרק מ"ש דמשום כבוד שבת לא אטרחהו עכ"ל ודין זה הגז' בירושלמי לא פסקו הרמב"ם ז"ל להלכה אך הטור ז"ל בא"ח סי' קפ"ח הזכירו שכתב גרסינן בירושלמי תניא אסור לאדם לתבוע צרכיו בשבת ר"ז שאיל לרחב"א וכו' א"ל טופס ברכות כך הוא וכתב מרן ז"ל בבית יוסף וז"ל ולמוכיחים מכאן דאין למעט בהרחמן לא ינעם לי דהרחמן תוספת שנהגו להוסיף מעצמם הוא ולא מקרי טופס ברכות וכתב מור"ם ז"ל בד"מ וז"ל ובא"ז כתב כדברי שבלי הלקט וז"ל ואומר הרחמן בשבת כדרך שאומרו בחו"ל ואין בזה משום שואל צרכיו בשבל עכ"ל ע"ש והנה המנהג פשוט שאומרים הרחמן בשבת כדרך שאומרו בחול והיינו טעמא כמ"ש מהר"ש יפה ז"ל דלא אסרו אלא לתבוע דבר מהודש שאינו רגיל לתבוע בו ולכן כל תפלה שהוא רגיל לאומרה בכל יום מותר לאומרה בשבת ג"כ ולכן נהגו לומר בקשת יהא רעוא בשלוש סעודות של שבת ואע"פ שיש בה שאלת צרכיו כיון דרגיל לאומרה וכן כתוב בספר הכונות שסידר מהרש"ו ז"ל שהיא בקשה טובה לאומרה קודם כל סעודה מסעודת שבת ע"ש וגדולה מזאת מצאנו מפורש בזה"ק שאומרים בשבת בהוצאת

להבין את התפלה

ס"ת בריך שמייה דמארי עלמא וכו' ויש בתפלה זו ג"כ שאלת צרכיו ואע"ג דלא נהגו לומר תפלה זו אלא בשבת ואין אומרים אותה בחול אפ"ה שרי. והיינו מאחר שבכל שבת ושבת אומרים אותה מקרי בזה רגיל ואינו תובע דבר מחודש שאינו רגיל בו.

המורם מכל האמור דאין אסור אלא לתבוע דבר מחודש שאינו רגיל בו וכל הטעם הוא משום עונג שבת שלא יביא דאגה בלבו מיהו עכ"ז אם האדם עבר ושאל דבר מחודש שאינו רגיל בו לא חשיב זה עבד איסורא ממש יען כי אע"ג דכתבו בירושלמי לישנא דאיסורא על זה אין זה איסור ממש לא מדאורייתא ולא מדרבנן אלא אסור ממידת חסידות וכמו ההיא שאמרו בגמרא אסור לעשות שותפות עם הגוי דליכא בזה איסורא לא מדאורייתא ולא מדרבנן ולא מיתסר אלא ממדת חסידות וכמ"ש הר"ן ז"ל סוף פ"ק דע"ז בשם הרמב"ן ז"ל וכ"כ הרב נימוקי יוסף ז"ל בסנהדרין סוף פרק ארבע מיתות וכן עוד תמצא כזאת בגמרא דאסור לאדם שילוח מעותיו בלא עדים וכן אמרו שאסור להלוות לגוי בריבית וכל אלו ממדת חסידות הם אסורים ועיין להתוספות ז"ל בתענית דף י"א במ"ש שאסור לשמש בשני רעבון ע"ש וכן הענין בהאי לישנא דאיסורא שכתבו בירושלמי בשאלת צרכיו.

מיהו לדעת הגאונים ז"ל אפילו בכהאי גוונא שהוא אסור ממדת חסידות העובר על זה קורין אותו עובר על תקנת חכמים והוא כי מצינו שרז"ל אסרו בגמרא לאדם למלאת שחוק פיו בעוה"ז וכן אמרו שאסור לאדם לישן ביום יותר משינת הסוס ודברים אלו הומרות הם ועכ"ז הגאונים ז"ל בתשובה אשר הביאה רבינו ירוחם ז"ל חלק אדם נתיב י"ח וכתבו מהרי"ק ז"ל בבדק הבית י"ד סי' קנ"ז אמרו שהעובר על זה קורין אותו עובר על תקנת חכמים ע"ש וא"כ ה"ה הכא וכל זה בשואל דבר מחודש שאינו רגיל בו אבל תפילה הרגיל בה אין בזה איסורא ולא חשיב עובר על תקנת חכמים דהא מתירים בזה וכן עמא דבר וגם בדבר מחודש נראה לומר דאם יש לו צער ודאגה בלבו בשבת ובעת שהוא שואל ומבקש על זה מאת השי"ת יהיה לו מנוחה והשקט בלבו מדאגתו וירגיש לבו טוב עליו אין בזה איסור דכהאי גוונא התירו לבכות בשבת היכא שבזה הבכיה תשתכך דאגתו וצערו והרי הוא לו כמו עונג והכל לפי הענין ולפי העת. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי נר"ו.